

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

Выводы. В целом уязвимость состояния экономик стран после кризиса в фазе экономического роста повысилась, что объясняется устойчиво высокими государственными расходами в регионе в ответ на мировой продовольственный, финансовый и экономический кризисы в конце 2000-х годов, а в последнее время – в ответ на политические волнения.

Особой проблемой для правительств всех стран БВСА является высокий уровень безработицы среди молодежи, превышающий 25%, и особенно высокая доля безработных среди выпускников университетов и женщин. Доля бедных, живущих на 1,25 доллара США в день, невелика, однако, например, в Египте доля живущих на 2,5 доллара США в день уже вдвое больше; при этом миллионы египтян находятся в уязвимом положении и могут в любой момент перейти эту черту.

Основная задача региона заключается в достижении такого роста, который создает требуемое количество и качество рабочих мест. Конкурентный и инклюзивный частный сектор оказался одним из наиболее действенных и долгосрочных решений проблемы безработицы, и он будет играть решающую роль в преодолении этой масштабной проблемы в странах БВСА.

СПИСОК ИСТОЧНИКОВ:

1. Изряднова О. Реальный сектор экономики: основные тенденции / Изряднова О. - М. 2010., 91 с.
2. Май В. Политическая природа и уроки финансового кризиса / Май В // Вопросы экономики, 2006. - №11 – С. 18.
3. Падалкина Л. С., Ключков В. В., Тарасова С. В. Мировая экономика: учеб./ - М.: Проспект, 2010.
4. The Impact of the Global Economic Crisis on SMEs in the MENA Region [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.oecd.org/mena/investment/42869189.pdf>
5. What Was the Global Financial Crisis of 2008? / [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://useconomy.about.com/od/criticalissues/f/What-Is-the-Global-Financial-Crisis-of-2008.htm>
6. World Bank [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.worldbank.org>

КОНЦЕПЦІЯ УЧАСТІ КРАЇНИ У ФОРМУВАННІ ГЛОБАЛЬНОГО НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОСТОРУ

Медведкін Т.С., д.е.н., с.н.с. Інституту економіки промисловості НАН України, професор кафедри “Міжнародна економіка”, Донецький національний університет (Україна)

Медведкін Т.С. Концепція участі країни у формуванні глобального науково-технологічного простору.

В статті надано оцінку ролі та місця України на світовому ринку технологій на сучасному етапі. Доведено, що післякризовий період для України став визначальним: традиційні статті експорту, такі як мінеральні продукти, недорогочінні метали та вироби з них, механічне обладнання, суттєво знизили темпи зростання експорту. Розроблено концепцію участі країни у формуванні глобального науково-технологічного простору в контексті трансферу знань, яка повинна стати органічною частиною загальнонаціональної стратегії соціально-економічного розвитку.

Ключові слова: глобальний науково-технологічний простір, світовий ринок технологій, трансфер технологій, наукові дослідження, інноваційна політика, наукові та науково-технічні роботи, об'єкт інтелектуальної власності.

Медведкин Т.С. Концепция участия страны в формировании глобального научно-технологического пространства.

В статье дана оценка роли и места Украины на мировом рынке технологий на современном этапе. Доказано, что посткризисный период для Украины стал определяющим: традиционные статьи экспорта, такие как минеральные продукты, недорогочинные металлы и изделия из них, механическое оборудование, существенно снизили темпы роста экспорта. Разработана концепция участия страны в формировании глобального научно-технологического пространства в контексте трансфера знаний, которая должна стать органичной частью общенациональной стратегии социально-экономического развития.

Ключевые слова: глобальное научно-технологическое пространство, мировой рынок технологий, трансфер технологий, научные исследования, инновационная политика, научные и научно-технические работы, объект интеллектуальной собственности.

Medvedkin T.S. The concept of the country's participation in the formation of a global scientific and technological space.

The article assesses the role and place of Ukraine in the global technology market at the present stage. Proved that the post-crisis period was decisive for Ukraine: traditional exports, such as mineral products, base metals and their products, mechanical equipment, significantly reduced the growth rate of exports. The concept of the country's participation in the formation of a global scientific and technological space in the context of knowledge transfer is developed in the article, which should become an integral part of a national strategy for socio-economic development.

Keywords: global scientific and technological space, the global technology market, technology transfer, research and innovation policy, scientific and technical work, the object of intellectual property.

Постановка проблеми. Визначальним фактором економічного зростання та забезпечення високого рівня конкурентоспроможності країни є науково-технологічний розвиток, який трансформує практично всі сфери життєдіяльності людини та сприяє переходу суспільства на якісно вищий рівень соціально-економічного розвитку, що базується на становленні нового технологічного способу господарювання. Глобалізація й інтернаціоналізація сфер науки, технологій та інновацій, а разом з тим і формування техноглобалізму, є визначальними рисами сучасного світогосподарського розвитку і одним із найбільш актуальних предметів дослідження міжнародної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми міжнародного трансферу технологій є предметом досліджень багатьох іноземних та вітчизняних фахівців, зокрема П.Друкера, М.Портера, М.Познера, Р.Солоу, Й.Шумпетера, О.Амоші, Ю.Бажала, В.Базилевича, О.Білоруса, В.Будкіна, В.Вергуна, В.Гейця, С.Глазьєва, І.Дахно, М.Дідківського, Д.Лук'яненка, В.Ляшенка, Ю.Макогона, Ю.Орловської, О.Олейнікова, А.Поручника, А.Румянцева, А.Старостіної, В.Соловійова, А.Філіпенка, Д.Черваньова, В.Шевченка та ін.

Мета дослідження полягає в розробці концепції участі країни у формуванні глобального науково-технологічного простору в контексті впливу глобальних трансформаційних викликів.

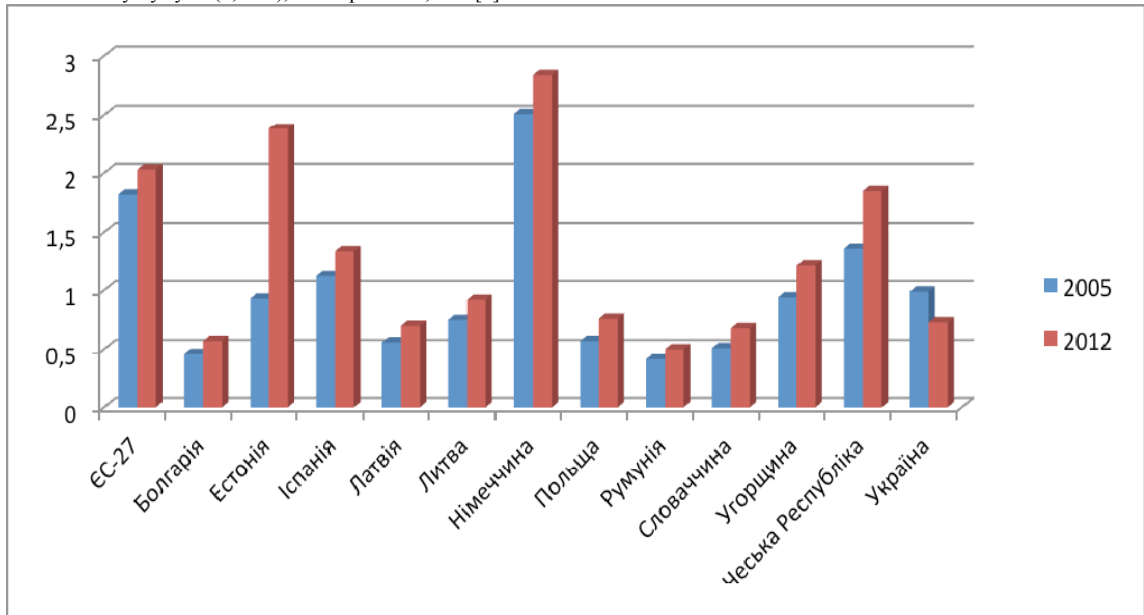
Виклад основного матеріалу. Загальносвітовою тенденцією є перехід від індустріального суспільства до постіндустріального, що відбувається в умовах посилення глобалізаційних процесів, зростання сфери послуг і нематеріального виробництва на основі розвитку науково-технічного прогресу, у тому числі масштабного, глибинного та динамічного проникнення ІКТ в усі сфери життєдіяльності особи, суспільства, суб'єктів господарювання та держави.

Розглянемо місце України на світовому ринку технологій. У 2012 р. інтенсивність R&D України становила 0,75%, що відповідає рівню Хорватії, але є вищою рівня Словаччини, Мальти, Латвії, Болгарії, Кіпру та Румунії 2011 року. У період з 2005-2011рр. витрати на виконання наукових досліджень і розробок в країнах ЄС-27 збільшувалися в середньому на 3,0% на рік і досягли 257 млрд. євро у 2011р. Витрати R&D Німеччини, Франції та Сполученого Королівства загалом склали більше половини всіх витрат R&D у країнах ЄС-27.

У 2011 р. найбільша частка витрат R&D у ЄС-27 припадала на підприємницький сектор, яка складала 62,3%, на сектор вищої освіти і державний сектор – відповідно 24,0% і 12,7%. В Україні в 2012 р. Ці показники становили 52,6%, 6,9% і 40,4% відповідно. У 2012 р. в Україні частка фінансування витрат R&D підприємницьким сектором становила 28,6%, державним – 50,3%. У 2009 р. частка персоналу

**ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ:
РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ**

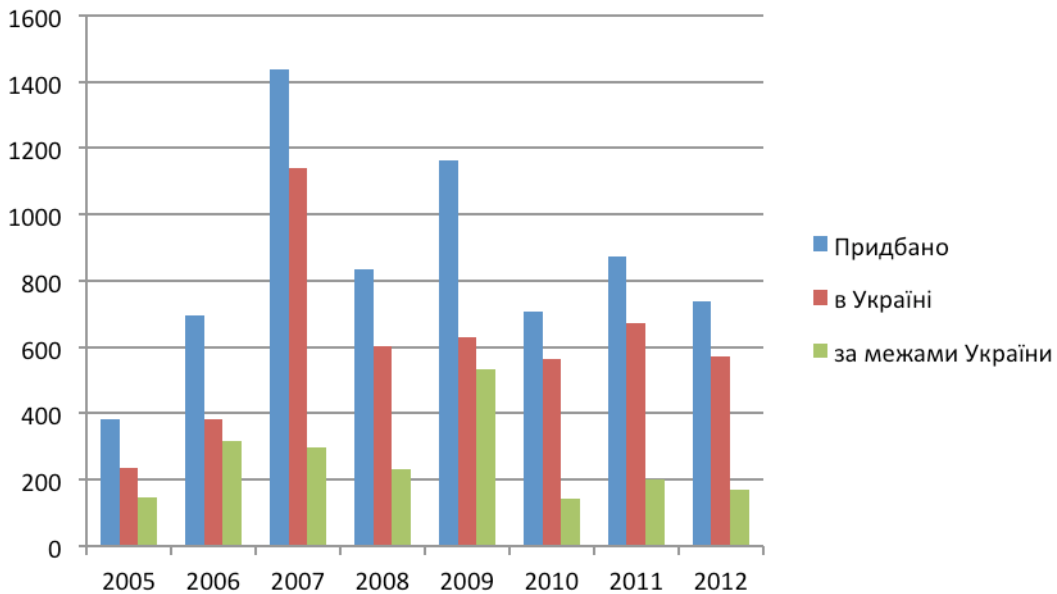
R&D в загальній кількості зайнятого населення країн ЄС-27 становила 1,68%. У 2010 р. найвищий рівень цього показника був у Фінляндії (3,27%) найнижчий – у Румунії (0,42%), а в Україні – 0,52% [9].

Рис. 1. Питова вага витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт у валовому внутрішньому продукті, % [9]

З метою здійснення нововведень у 2012 р. 209 підприємств придбали нові технології (в Україні та за її межами), з них 80 підприємств придбали технології за кордоном [4]. Найактивнішими щодо придбання технологій були підприємства машинобудування, ремонту та монтажу машин і устаткування, які становили 27,8% від загальної кількості промислових підприємств України, що придбали технології; із виробництва харчових продуктів, напоїв - 23,9%; хімічної і нафтохімічної промисловості – 12,0%; із виробництва та розподілення електроенергії, газу та води – 7,7%.

У 2012 р. промисловими підприємствами придбано в Україні 571 нова технологія та 168 – за її межами (у 2011 р. – 672 та 200 технологій відповідно) (рис. 2).

Рис. 2. Динаміка кількості придбаних технологій промисловими підприємствами, од. [2-4]

Із загальної кількості технологій найбільша кількість – 402 технології або 54,4% - це придбання технологій з устаткуванням, з них 139 - за межами України (рис. 3).

На сьогодні в Україні превалює ресстрація об'єктів інтелектуальної власності торговельної орієнтації та патентування базових й експортоорієнтованих галузей національної економіки, в імпорті технологій переважає морально застаріле обладнання та трансфер західних управлінських і підприємницьких методик, 20% вітчизняного наукового потенціалу залучено до виконання закордонних замовлень та ін. [6, с. 14].

**ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ:
РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ**

Рис. 3. Розподіл придбаних в Україні та за її межами технологій за формами придбання у 2012 р., % [4]

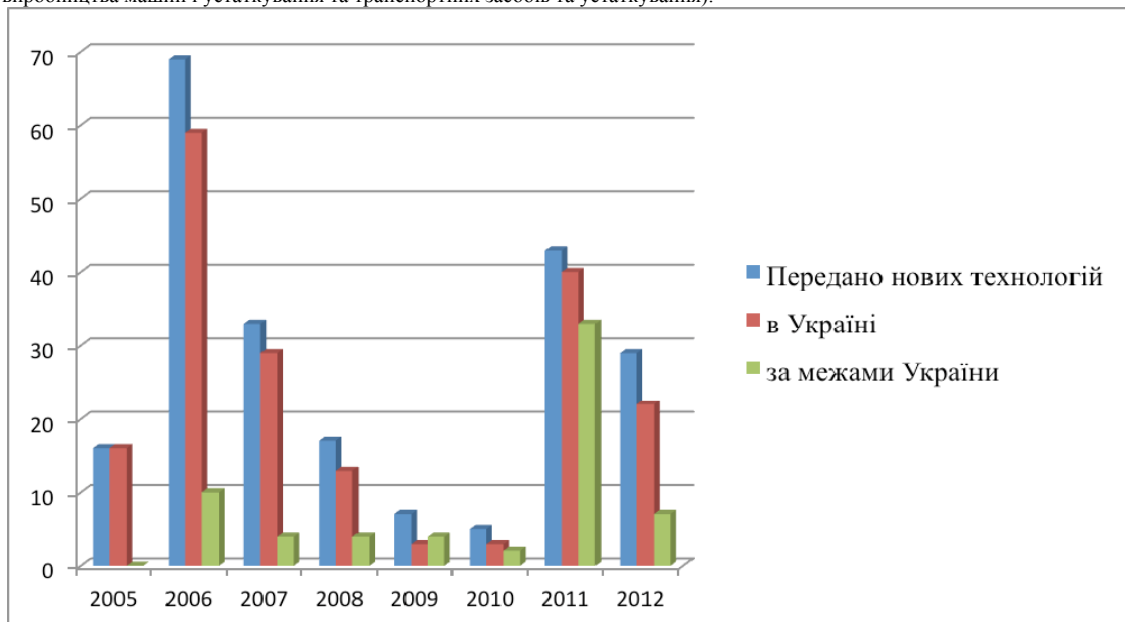
За технологічними секторами активними у придбанні технологій в Україні були підприємства середньо-високотехнологічного виробництва – 202 одиниці (35,4% від загальної кількості придбаних технологій в Україні). Зокрема серед них у трійку лідерів потрапили підприємства з виробництва машин та устаткування (крім виробництва зброї) – 146 технологій, хімічного виробництва (за виключенням фармацевтичного виробництва) – 25 та виробництва локомотивів, залізничного і рухомого складу, трамваїв та ін. – 13 одиниць. Значно збільшилася кількість придбаних технологій підприємствами високотехнологічного сектору – зі 104 технологій у 2011 р. до 122 у 2012 р., серед яких лідером є фармацевтичне виробництво – 80 технологій.

Кількість придбаних технологій промисловими підприємствами за межами України у 2012 р. становила 168 одиниць, що на 32 одиниці менше, ніж у 2011 р. Найактивнішими у придбанні технологій були підприємства низькотехнологічного сектору – 72 одиниці (42,9% від загальної кількості придбаних технологій за межами України) проти 84 технологій (42,0%) у 2011 р.

Найбільш активними щодо придбання технологій в Україні у вигляді результатів НДДКР у 2012 р. були підприємства середньотехнологічного сектору – 84 технології із 190, на другому місці – високотехнологічне виробництво – 52 технології. Підприємства низькотехнологічного сектору були найбільш активними у придбанні технологій у вигляді нового обладнання та прав на патенти, ліцензії (124 з 263 та 29 з 56 відповідно), серед яких лідером є харчова промисловість.

Найбільшу активність у придбанні іноземних технологій демонстрували підприємства у галузі машинобудування (32,1% від загального обсягу придбаних іноземних технологій), які належать до середньо- та високотехнологічного секторів, та із виробництва харчових продуктів, напоїв, тютюнових виробів (25,6%) – низько-технологічний сектор.

Кількість переданих нових технологій в Україні та за її межі склала 29 одиниць у 2012 р. проти 40 одиниць у 2011 р. За межі України передано 7 технологій (3 у 2011 р.), з яких у галузі хімічного виробництва - 1 нова технологія, машинобудування – 6 (по 3 у галузях виробництва машин і устаткування та транспортних засобів та устаткування).

Рис. 4. Динаміка переданих в Україні та за її межі технологій, од. [1]

Післякризовий період для України став визначальним: традиційні статті експорту, такі як мінеральні продукти, недорогі метали та вироби з них, механічне обладнання, суттєво знизили темпи зростання експорту, а в кризовий 2009 рік навіть сягнули негативної позначки.

Комп'ютерні послуги, навпаки, почали суттєво зростати, причому темпи зростання експорту комп'ютерних послуг перевищили темпи зростання ВВП. Хоча на перший погляд такі тенденції є частково негативними для економіки України, адже темпи зростання експорту основних товарних груп поступово знижуються, втім на цьому фоні експорт високотехнологічних послуг зростає, і саме він може

**ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ:
РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ**

в перспективі стати основною статтею експорту України, що забезпечуватиме отримання валютних надходжень більш стабільно, адже сировинний та неотехнологічний експорт дуже залежить від кон'юнктури світового ринку.

Обґрунтовано, що подолання науково-технологічного відставання, перехід на інноваційний шлях розвитку мають ключове значення для успішної участі України в міжнародному науково-технологічному співробітництві. Проте в сучасних умовах перехід України на інноваційний шлях розвитку практично неможливий без включення в глобальні і регіональні технологічні та фінансові потоки, без послідовної інтеграції до європейських ринків.

У зв'язку з цим зростає потреба у розробці концепції участі країни у формуванні глобального науково-технологічного простору в контексті трансферу знань (рис. 5), яка повинна стати органічною частиною загальнонаціональної стратегії соціально-економічного розвитку, націленої на всебічне сприяння вирішенню передбачених нею завдань шляхом використання можливостей міжнародного поділу праці в сферах науки і техніки, виробництва, торгівлі і фінансів.

Рис. 5. Концепція участі країни у формуванні глобального науково-технологічного простору

Для реалізації стратегії інноваційного розвитку, країнам з перехідною економікою слід враховувати глобальні та локальні наслідки міжнародної економічної інтеграції в науково-технологічній сфері та стан національної економіки. Окрім того, слід розвивати відповідну структуру інституційного середовища, в межах якої приватні особи, організації та уряди успішно будуть взаємодіяти для створення доходу і зростання економіки. Важливого значення набувають діюча організаційна структура та система дотримання норми права в способах розподілу доходів у суспільстві, механізми якими якими суспільство, впливає на ухвалення інвестиційних рішень і організацію інноваційного процесу. Власники землі, корпоративних акцій і, навіть, інтелектуальних прав не бажають вкладати капітал в інноваційну сферу, якщо їх права, як власників, будуть нерегульованими [5, с. 293]. В глобальній економіці для країн з перехідною економікою при розробці власних інноваційних стратегій слід більше орієнтуватися на досвід країн, які мають трансформаційну економіку.

Висновки. Поглиблення глобалізації та економічної інтеграції, прискорення темпів радикальних технологічних змін в різних сферах життєдіяльності, загострення конкурентної боротьби між країнами обумовлює важливість підвищення інноваційної конкурентоспроможності нашої держави, тому подальше вивчення досвіду реалізації стратегій інноваційного розвитку, методологічне обґрунтування та практичне застосування ефективних форм її здійснення має об'єктивну необхідність.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2012 році. Статистичний збірник. Том 1. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/druk/katalog/kat_u/publ10_u.htm.
3. Зовнішня торгівля України. Статистичний збірник 2011. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/druk/katalog/kat_u/publ10_u.htm.
4. Зовнішня торгівля України. Статистичний збірник 2012. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/druk/katalog/kat_u/publ10_u.htm.
5. Мешко Н. Глобальні та локальні наслідки інноваційного розвитку світової економіки [Електронний ресурс]: / Н. Мешко– Режим доступу: http://www.lnu.edu.ua/faculty/intrel/2008_25/40.pdf.
6. Соловьев В.П. Инновационная деятельность как системный процесс в конкурентной экономике (Синергетические эффекты инноваций): монография / В.П. Соловьев– Киев: Феникс, 2006. – 560 с.
7. Howells J.R.L. Tacit knowledge, innovation and economic geography / J.R.L. Howells // Urban Studies. – 2002. – Vol. 39. – pp. 871-884.
8. Regional knowledge economies: markets, clusters and innovations / P. Cooke [et al.]. – Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2007. – 328 p.
9. World Intellectual Property Indicators 2013 WIPO Economics & Statistics Series [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.wipo.int/export/sites/www/freepublications/en/intproperty/941/wipo_pub_941_2013.pdf